

De hausse en de zeepbel: de Amerikaanse economie vandaag

| Robert Brenner

Op 23 april 2001 kreeg de historicus Robert Brenner van de Californische UCLA aan de Universiteit Gent een eredoctoraat uitgereikt. Zijn rede ging over de toestand van de Amerikaanse economie in de wereld. Dit is de vertaalde tekst van zijn toespraak.

Eind augustus 1998 leek de wereldeconomie in zware moeilijkheden te verkeren. De crisis die in de zomer van 1997 in Oost Azië was uitgebroken, overspoelde niet alleen Rusland, Brazilië en andere derdewereldlanden, maar ook Japan. De Amerikaanse economie bleek zelfs kwetsbaar te zijn. Door de dalende winsten in de eerste helft van 1998, speciaal dan in de belangrijke industriële sector, daalden de aandelenkoersen verontrustend. Rond oktober 1998 dreigde een liquiditeitscrisis niet alleen de Amerikaanse economie in een crisis te storten, maar ook de wereldeconomie in een ernstige recessie (of nog erger) te storten.

Nu kwam echter de Amerikaanse centrale bank (FED) tussenbeide. De FED kocht het Long Term Capital Management (LTCM) *hedge fund*¹ uit, want een bankroet van LTCM zou ook de internationale economie in een financiële crisis storten. De FED verlaagde tot driemaal toe de interestvoeten, niet alleen om een ineenstorting van het krediet te vermijden, maar ook om de aandelenkoersen te ondersteunen. Men wilde de papieren welstand van de Amerikaanse huishoudens en bedrijven verhogen, waardoor ze meer zouden kunnen lenen en dus ook meer zouden consumeren en investeren. Door de aldus gestegen vraag kon de Amerikaanse en de wereldeconomie zich dan herstellen. Het resultaat daarvan leverde een onoplosbare contradictie op.

Aan de ene kant kon de economische expansie wel na 1993 blijven voortduren. Deze expansie gaf zeven jaren van snelle groei van het BBP (Bruto Binnenlands Product), van de investeringen, van de arbeidsproductiviteit en zelfs van de reële lonen te zien, terwijl de werkloosheid en de inflatie daalden tot op het laagste niveau uit de naoorlogse expansieperiode. Hoewel sterk overdreven in de financiële pers, presteerde de Amerikaanse economie tussen 1993 en 2000 toch beter dan in elke vergelijkbare periode van na 1970 (hoewel niet beter dan in de eerste 25 jaren na de oorlog). Aan de andere kant werd in de periode

---

Aan de andere kant werd in de periode tussen 1995 en 2000 de grootste financiële zeepbel uit de Amerikaanse geschiedenis geblazen.

tussen 1995 en 2000 de grootste financiële zeepbel uit de Amerikaanse geschiedenis geblazen. De aandelenkoersen waren zo snel gestegen, dat zij elke voeling met de onderliggende bedrijfswinsten hadden verloren. De consumenten en de bedrijven zagen hun papieren rijkdom zo snel toenemen dat zij minder meenden te moeten sparen

en meer te lenen, waardoor de schulden van de gezinnen, de bedrijven en de financiële sector tot historisch ongekeerde hoogten groeiden. De schuldaanwas droeg bij tot een nieuwe, kunstmatige groei van zowel de consumptie als van de investeringen, hetgeen de hausse weer opdreef. De hierdoor te verklaren gestegen import deed de tekorten op de handels- en betalingsbalans tot een recordhoogte stijgen, wat dan weer tot een ongekeerde groei van de Amerikaanse buitenlandse schuld aanleiding gaf. Het resultaat was dat de Amerikaanse economie hierdoor vandaag, tenminste in theorie, erg kwetsbaar is geworden voor een ineenstorting van de aandelenkoersen, voor kapitaalvlucht en voor een neerwaartse druk op

de wisselkoersen. Kortom alles wat de Oost-Aziatische economieën in 1997-'98 hebben genekt.

Wat is nu de werkelijke toestand van de Amerikaanse economie met haar onderliggende sterke of zwakke punten? Zal de recente daling van de aandelenkoersen en van de winsten een nieuwe recessie voortbrengen? Men mag deze vraag niet negeren op gevaar af een ernstige fout te begaan. Hebben de Amerikaanse en de wereldeconomie de grote conjuncturele neergang en de lange stagnatie overwonnen die sinds de vroege jaren zeventig tot in de jaren negentig de wereld in haar greep hield? Staan we, zoals in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw, aan de vooravond van een nieuwe lange opgaande golfbeweging? Of zal de huidige groeivertraging van de economie leiden tot een terugkeer naar de stagnatie van de jaren zeventig, tachtig en het begin van de jaren negentig en zal ze misschien, zoals in 1997-'98, aanleiding geven tot een nieuwe crisis?

De lange periode van neergang

Om deze vragen te beantwoorden moeten we vertrekken van de langdurige economische neergang zelf. De centrale, onderliggende vraag luidt immers of de krachten die de langdurige stagnatie in de hele wereld vanaf 1973 hebben veroorzaakt, nu ook overwonnen zijn? Of bestaan die krachten nog altijd, remmen ze de wereldeconomie af en duwen ze de conjunctuur daardoor naar beneden?

Ik kan er niet genoeg de nadruk op leggen dat, ondanks een hausseperiode die een half decennium of langer duurde, tussen 1973 en 1995 (en zelfs daarna nog) de groeipercentages van het BBP, de investeringen, de productiviteit en de lonen in de ontwikkelde kapitalistische economieën met meer dan eenderde tot de helft zijn gedaald in vergelijking met de periode tussen 1950 en 1973, terwijl de werkloosheid steil is gestegen en de cyclische neerwaartse bewegingen dieper en langer zijn geworden. Daarbij verslechterden de huidige economische prestaties bij elke cyclus van de lange neerwaartse conjuncturele beweging.

De oorzaak van de lange neergaande beweging is vrij eenvoudig te verklaren uit de winstdaling en de mislukte pogingen om de winstgevendheid, speciaal in de internationale industriële sector, te herstellen. De winstpercentages op industriële investeringen in de economieën van de G7 daalden scherp tussen 1965 en 1973 en ook tijdens de daaropvolgende twee decennia. Ze bleven met gemiddeld eenderde tot 40 procent onder het niveau van de naoorlogse *boom*periode.

De dalende winstgevendheid in de industrie werd veroorzaakt door de toename van de industriële overcapaciteit en overproductie. Overcapaciteit en overproductie vonden hun oorsprong in de jaren zestig en de vroege jaren zeventig door de versterkte internationale concurrentie tussen de toenmalige Japanse, West-Europese en Amerikaanse producenten. De producenten in de ontwikkelde kapitalistische economieën meenden dat zij hun prijzen in vergelijking met hun kosten niet meer konden verhogen om hun winstvoeten te behouden, waardoor vóór het uitbreken van de oliecrisis van 1974-75 de wereldeconomie in een crisis geraakte.

Wat evenwel het meeste opvalt – en dat is inderdaad paradoxaal – is dat de winstgevendheid zich tijdens de twee volgende decennia niet herstelde. De verwachte overheveling van de investeringen uit de overbezette productielijnen, waar prijzen en winsten te laag waren geworden, naar nieuwe productielijnen, waar minder concurrentie was en hogere winstvoeten bestonden, bleef uit. In plaats daarvan nam de overcapaciteit toe. Waarom? In de eerste plaats besloten de grote Amerikaanse, Duitse en Japanse producenten die de wereldmarkt domineerden, dat zij de productiviteit en de concurrentiekracht van de eigen industrieën moesten verhogen, in plaats van te investeren in nieuwe productielijnen. Deze grote bedrijven behielden hun relaties met de vertrouwde toeleveranciers en klanten omdat die hun productielijnen toch niet zonder grote kosten te maken konden wijzigen. Daarom meenden zij dat het beter was te vechten dan om te schakelen. Zij bleven investeren in het verbeteren en uitbreiden van hun eigen productielijnen, waardoor ze weer hun productiecapaciteit bleven opvoeren.

De oorzaak van de lange neergaande beweging is vrij eenvoudig te verklaren uit de winstdaling en de mislukte pogingen om de winstgevendheid, speciaal in de internationale industriële sector, te herstellen.

Ten tweede bleef men, ondanks de beperkte winstgevendheid, de productielijnen massaal uitbreiden. Dit gebeurde omdat de producenten in de nieuwe ontwikkelings economieën, speciaal in Oost-Azië, meenden dat zij, zelfs in een toestand van overcapaciteit, een kans van slagen hadden. Daarom breidden zij hun fabrieken en installaties uit in de hoop aldus hun uitvoer sneller op te voeren. Tenslotte nam de overcapaciteit door de verminderde groei van de totale vraag in de hele ontwikkelde kapitalistische wereld toe, omdat de werkgevers de lonen aan banden legden en de regeringen de groei van de sociale uitgaven terugdrongen.

Het opvallende resultaat hiervan was dat de winstgevendheid zich niet kon herstellen. Sinds de jaren zeventig en tachtig was de internationale concurrentie intensiever geworden omdat de producenten zich steeds meer op de uitvoer hadden gericht. De wereldeconomie was dus in de jaren tachtig minder dynamisch geworden dan in de jaren zeventig. En in de eerste helft van de jaren negentig was ze minder dynamisch dan in de jaren tachtig.

De nulsomwereldeconomie en het Amerikaanse herstel (1985-1995)

De lange neerwaartse beweging of langdurige stagnatie moeten we op de voorgrond plaatsen, omdat dit de betekenisvolle context van de grote veranderingen vormt die na de jaren tachtig in de wereldeconomie plaatsvonden. Vanuit de context van een trage economische groei, en zeker van een langzame investeringstoename, kan een nationale industriële economie eigenlijk slechts vooruitgang boeken ten koste van een andere economie.

De nationale economieën hadden de neiging hun winstgevendheid en prestaties te verhogen door hun concurrentiekracht te vergroten. Maar dat deden zij nu niet door hun investeringen, productiviteit en lonen te verhogen, doch door op de lonen en sociale uitgaven te beknibben en hun wisselkoersen te verlagen. De keerzijde van de medaille was dat de andere economieën, die met stijgende wisselkoersen – en misschien ook met hogere lonen – geconfronteerd werden, minder competitief en dus minder winstgevend werden en dus slechter presteerden. Zo ontwikkelt zich

vanaf het begin van de jaren tachtig in de wereld een soort *zero sum game* (nulsom spel), want als één groep van economieën vooruitgaat, dan gaat een andere groep achteruit.

In deze context waren opbloei en herstel van de Amerikaanse economie één der belangrijkste gebeurtenissen. Waardoor kwam dat? Vanaf 1985 kon de Amerikaanse industrie de groei van de lonen tien jaar lang op nul houden. In dezelfde tien jaar daalde de koers van de dollar ten opzichte van de Duitse mark en de Japanse yen met ongeveer 50 procent, wat de prijs van Amerikaanse waren op de wereldmarkt fors deed dalen. Als gevolg hiervan konden de Amerikaanse fabrikanten hun concurrentiekracht sterk verbeteren en hun uitvoer op ongekende wijze opdrijven. Daardoor konden de Amerikaanse producenten een opvallend herstel van hun winstvoeten bewerkstelligen. Tussen 1985 en 1995 steeg de winstgevendheid van de Amerikaanse industrie op indrukwekkende wijze en benaderde ze nagenoeg het peil van de eerste naoorlogse hausseperiode.

In 1993 begon de grote Amerikaanse hausse van de jaren negentig. Door de stijgende winstpercentages konden de Amerikaanse producenten hun investeringen opvoeren, wat hen toeliet om ook hun productiviteit te verbeteren, zodat hun winstgevendheid toenam, wat weer loonsverhogingen mogelijk maakte. Zo ontstond uiteindelijk een opwaartse groeispiraal. De Amerikaanse hausse was dus aanvankelijk gebouwd op de reële bestaande en solide grondslagen van stijgende winsten. De keerzijde van het Amerikaanse herstel was dat hierdoor de belangrijkste rivalen van de Amerikaanse industrieën een inzinking doormaakten. Tussen 1985 en 1996 leden Duitsland en vooral Japan onder een scherpe daling van hun concurrentiekracht, waardoor hun winstgevendheid daalde. Toen tijdens de eerste helft van de jaren negentig de Amerikaanse economie aan haar hausse begon, zaten de Duitse en Japanse economieën in de ergste crisis uit de naoorlogse periode en gleden ze weg in een diepe recessie.

De zeepbel en de crisis

Ik hoop dat mijn uitgangspunt duidelijk is. Zelfs rond 1995, toen de hausse in volle gang was, was het nog lang niet duidelijk dat de wereldeconomie haar lange periode van stagnatie overwonnen

had. Dat kwam doordat de vooruitgang die de Amerikaanse economie op het gebied van winstgevendheid en prestaties had geboekt, voor een belangrijk deel ten koste van de leidende rivalen was gegaan. Toen de Amerikanen vooruitgang boekten, gingen de anderen achteruit. In de lente van 1995 was de wisselkoers van de Japanse yen gestegen tot 80 dollar, terwijl in het begin van de jaren tachtig de koers nog op 300 yen voor een dollar stond. Het gevolg hiervan was dat vele Japanse producenten hun waren niet meer met winst op de wereldmarkt konden verkopen en dat de Japanse economie virtueel op het randje van instorten stond.

Om een ontsporing van de Japanse economie te voorkomen, sloten de leidende kapitalistische machten een historische overeenkomst die uiteindelijk ook in de tweede helft van de jaren negentig van grote betekenis voor de wereldeconomie zou blijken te zijn. Ze besloten namelijk om de Japanse economie uit te kopen door de koers van de dollar op te drijven en de koers van de yen te verlagen, waardoor de concurrentiekracht van de Japanse industriële sector weer toenam. In feite waren al tien jaar eerder in 1985 dezelfde grote mogelijkheden met het Plaza Akkoord tot een gelijkaardige overeenkomst gekomen toen ze de koers van de dollar hadden besloten te verlagen. Dat gebeurde eveneens om de Amerikaanse industrie te helpen. Deze verkeerde toen immers zelf in crisis door de koersstijging van de dollar ten aanzien van de yen. Vanaf het midden van 1995 besloot de Japanse regering dus geld naar de Verenigde Staten te laten stromen om de dollarkoers te ondersteunen en de koers van de yen te verlagen. De Amerikaanse en Duitse regeringen deden hetzelfde. De dollarkoers steeg fors en de koers van de yen daalde, hetgeen een belangrijk resultaat opleverde.

De Amerikaanse interestpercentages daalden scherp en de Amerikaanse aandelenkoersen stegen explosief door het binnenstromen van buitenlandse fondsen. Dat was het begin van de grote zeepbel op de aandelenmarkt. Naarmate de aandelenkoersen stegen, voelden de bedrijven en de huishoudens zich rijker worden. Ze dachten nu dat zij gerust minder moesten sparen en meer mochten lenen om zowel meer te investeren als te consumeren. De hieruit voortvloeiende versnelde kapitaalaccumulatie en toename van het huishoudelijk verbruik verstevigden de Amerikaanse hausse.

Maar er was ook een groot nadeel aan de stijgende dollarkoers verbonden. De Japanse en Duitse producenten haalden immers nu voordeel uit hun lage wisselkoersen, waardoor ze grotendeels konden herstellen. Natuurlijk ging dat ten koste van hun rivalen in de Verenigde Staten. Toen de dollarkoers na 1985 daalde, steeg immers de Amerikaanse winstgevendheid ook. Toen na 1995 de dollarkoers weer steeg, leden de Amerikaanse producenten onder de dalende concurrentiekracht en voelden ze een neerwaartse druk op hun winsten.

Wat erger was, was dat de Oost-Aziatische producenten de wisselkoers van hun munten aan die van de dollar hadden gekoppeld. Daardoor hadden ze tussen 1985 en 1995, toen ze de koers van de dollar aanhielden, goed kunnen presteren. Maar toen na 1995 de dollarkoers weer steeg, gingen ook de wisselkoersen van hun munten mee omhoog en nu merkten ze niet langer meer te kunnen wedijveren met de Japanners en de Chinezen. We weten dat de Oost-Aziatische economieën ten onder gingen aan hun reusachtige industriële overcapaciteit. Zo zonken ze weg in een crisis die zich spoedig daarna over de hele wereld zou verspreiden.

De Oost-Aziatische crisis trof de Amerikaanse economie in 1998 krachtig. De Amerikaanse producenten ontdekten dat hun uitvoer of winstgevendheid niet langer konden stijgen door de verhevigde concurrentie uit Oost-Azië en door de krimpende Oost-Aziatische markten. De winsten van de Amerikaanse industrie begonnen te dalen. In de herfst van 1998 daalden de Amerikaanse aandelenkoersen en stortte de Amerikaanse kredietmarkt in elkaar. In zekere zin werden de Amerikaanse producenten eveneens het slachtoffer van dezelfde industriële overcapaciteit die slechts een paar jaar eerder de Japanse en Duitse rivalen zo ernstig had getroffen.

Nu besloot Alan Greenspan van de Amerikaanse FED tussenbeide te komen. Zoals ik reeds vermeldde, verlaagde hij de interestvoeten fors ten einde de aandelenkoersen terug te laten stijgen. De idee was weer om de inhoud van de portemonnee van de mensen te vullen, zodat zij weer meer zouden willen lenen, consumeren en investeren.

In één opzicht was de tussenkomst van Greenspan buitensporig succesvol. Vanaf eind 1998 tot het eerste kwartaal van 2000 groeide de zeepbel van

de aandelenmarkt op een nooit eerder gezien manier in de Amerikaanse geschiedenis. Met de aandelenkoersen op een historisch hoog niveau konden de Amerikaanse bedrijven bijna gratis vers kapitaal binnenrijven en daarmee hun investeringen verder opvoeren. De Amerikaanse huishoudens voelden zich rijker dan ooit en ontken- tenden een nooit eerder geziene consumptie- hausse. In 1999 en in de eerste helft van 2000 ver- snelde de economische expansie spectaculair. Misschien nog belangrijker was dat dit de enorme vraagimpuls leverde die de wereldeconomie uit de inzinking van 1997-'98 kon halen.

Het toegenomen dynamisme berustte echter op zwakke funderingen. Zoals ik al benadrukte, lag de oorsprong van de Amerikaanse expansie van de jaren negentig in een reële verbetering van de winstgevendheid. Dit herstel was zelf weer gebouwd op een verbeterde concurrentiekracht en een gestegen uitvoer. Maar toen de dollarkoers na 1995 steeg en de crisis kort daarna in Oost-Azië uitbrak, verminderde de Amerikaanse concurrentiekracht weer, waardoor de uitvoer daalde en de genoemde grondslagen wegvielen. De winstmarges van de Amerikaanse industrie daalden weer.

Zolang de aandelenkoersen stegen, was er natuur- lijk geen vuiltje aan de lucht. De consumptieve vraag van de gezinnen steeg immers snel. De Amerikaanse producenten hadden daarbij een haast onbeperkte toegang tot goedkoop kapitaal en ze bleven daarom investeren. Ze bouwden nieuwe fabrieken met uitrusting in vooral de high-tech industrie (zoals de telecommunicatie). Het probleem evenwel was dat de aandelenkoers- sen door de windhandel waren gestegen en dat de gestegen waarde van de Amerikaanse aandelen bij lange na niet de onderliggende waarde van de bedrijfswinsten weerspiegelde. Dat bleek vooral toen de Amerikaanse producenten in de late jaren negentig steeds minder konden concurreren, waardoor de prijs van de overgewaardeerde aan- delen onvermijdelijk moest dalen. En dat gebeurde tijdens het voorbije jaar dan ook. Wat de daling van de aandelenkoersen nu zo gevaarlijk maakte, was de op een schuldberg uitgebouwde produc- tiecapaciteit.

Nu de Amerikaanse consumenten hun rijkdom hebben zien verdampen, kunnen zij hun beste- dingen niet meer verhogen. Zij zullen inderdaad

hun consumptie moeten inkrimpen om hun onlangs aangegane schuldberg af te bouwen. Daardoor dalen echter de aansparingen voor de bedrijven om verder te investeren. Erger is dat de producenten een enorme overcapaciteit hebben opgebouwd, doordat zij jarenlang bijna gratis kapitaal konden aantrekken, waardoor ze zich met hoge schulden hebben overladen. Ook zij zullen hun uitgaven moeten kortwieken, wat dan weer tot stijgende werkloosheid zal leiden.

Conclusies

Het is moeilijk te voorzien hoe men een ernstige recessie kan vermijden. Zoals de Amerikaanse zeepbel een groot deel van de wereldeconomie uit de crisis van 1997-'98 haalde, zo zal deze recessie op haar beurt de rest van de wereldeco- nomie in een nieuwe neerwaartse conjunctuur- beweging duwen. Wat ons het meeste moet ver- ontrusten, is de ware toestand van de wereldeco- nomie. Zoals we ons kunnen herinneren ver- mocht de wereldeconomie zelfs in het midden van de jaren negentig niet te ontsnappen aan een langdurige stagnatie. Dat was men uit het oog verloren toen de Amerikaanse economie door de gestegen concurrentiekracht van de industrie en de groei van de uitvoer en de winstgevendheid een indrukwekkende expansie neerzette en toen daarna een zeepbel ontstond. Maar nu is deze zeepbel uit elkaar gespat. Ook is de grondslag van de Amerikaanse expansie met haar gestegen con- currentiekracht, export en winstgevendheid uit- gehold. Daarom is het niet zo gemakkelijk om aan te duiden waar de ultieme impuls voor een nieuwe internationale economische expansie vandaan zou moeten komen. We zullen dus moe- ten afwachten.

(Vertaling: André Mommen)

Noot:

1. Een *hedge fund* (letterlijk: een afgedekt fonds) is een speculatief fonds met veelal slechts een beperkt aantal zeer rijke deelgenoten dat als vehikel bestemd is om snel winsten te realiseren door vooral (via *short sales*) op o.a. de wisselkoersen te speculeren. Door het lenen van veel geld op de korte termijn (*hot money*) kan een dergelijk fonds eventueel de koersbewegingen door het in gang zetten van een hefboommechanisme (*leverage*) zelf sterk beïnvloeden. Indien meerdere *hedge funds* (er bestaan in de wereld ongeveer 1200,

waarvan ongeveer 60 macro fondsen) in dezelfde speculatieve beweging stappen, kunnen in enkele uren tijds enorme geldmassa's in beweging worden gebracht waartegen geen enkele centrale bank meer opgewassen is. Alle speculatieve bewegingen op de wisselmarkten zijn de laatste tien jaar beïnvloed geweest door *hedge funds*. [noot van de redactie]

a a n k o n d i g i n g

Naar aanleiding van de Internationale Vrouwendag (8 maart) richt de KP - regio Antwerpen, met ondersteuning van IMAVO vzw, een lezing in over:

Germaine Greer: "De vrouw als eunuch"

Door het NRC Handelsblad werd Germaine Greer (Melbourne, 1939) – misschien wel lichtjes overdreven – gekarakteriseerd als "de intelligentste filosofe van het feminisme". Dat blijkt uit haar klassieker *De vrouw als eunuch* (1970). In de dertig jaar later verschenen 'aanvulling', *De hele vrouw*, schrijft Greer: "In *De vrouw als eunuch* stelde ik dat ieder meisje wordt verwekt als een hele vrouw, maar vanaf haar geboorte tot aan haar dood steeds meer gehandicapt raakt. De belangrijkste plicht van een vrouw tegenover zichzelf is dit proces te overleven, het vervolgens te erkennen en tenslotte maatregelen te nemen om zichzelf ertegen te verdedigen." Mannen maken van vrouwen tweederangswezens (de 'tweede sekse') die hen op alle vlakken moeten dienen. Deze 'castratie' van vrouwen tot eunuchen blijkt zowel op lichamelijk als psychisch vlak. Haar lichamelijke verschillen met de mannen worden opgevat als tekenen van minderwaardigheid en dienstbaarheid aan de man. Psychisch wordt de vrouw geconstitueerd tot het stereotiep van het eeuwig vrouwelijke. "De castratie van de vrouw is tot stand gekomen door een polariteit te stellen tussen man en vrouw" waarbij mannen zich opwerpen als veroveraars en onderdrukkers, "zodat elk heteroseksueel contact is gereduceerd tot een sadomasochistisch patroon". De liefde tussen mannen en vrouwen is dan ook verworden tot een karikatuur. "De zin die het vaakst foutief wordt geciteerd uit *De vrouw als eunuch* luidt: 'Vrouwen hebben nauwelijks een idee hoezeer mannen hen haten.' Sommige mannen haten alle vrouwen altijd; alle mannen haten sommige vrouwen soms. Ik ga ervan uit dat in het jaar 2000 meer mannen meer vrouwen haten dan in 1970. Onze beschaving is veel masculiener dan dertig jaar geleden." (p. 23) Op de vraag "Bent u nog feministisch?" antwoordt ze nog steeds volmondig ja; ze houdt zelfs een pleidooi tegen het gelijkheidsfeminisme en de *life style* feministen, die menen dat de feministische strijd voorbij is omdat de vrouwen alles zouden bereikt hebben wat ze konden bereiken.

Inleider: Guy Quintelier (coördinator IMAVO)

Datum: vrijdag 8 maart 2002 vanaf 19u30.

Plaats: Club Jef Van Extergem, Sint-Jansplein 7 te 2000 Antwerpen.